

Drago Jančar
SEVERNI SIJ

Erdman je pred železniško postajo zagledal temno pročelje neke hiše. Visoko zgoraj je bilo dvoje oken razsvetljenih. Za hip se mu je zdelo, da ga gledajo oči ždečega mesta. Skozi mokro snežno brozgo je stopil po prazni ulici. Ko je prišel za vogal hiše z razsvetljenimi okni, se je v temi zamajala človeška postava. Ulica je bila popolnoma prazna, zato se je prikazen znašla pred njim nepričakovano. Iz kakšne veže je morala stopiti ali izza stebra, če ni zrasla iz tal. Zadaj so bila temna pročelja starih hiš in v jutranji temi je bilo sprva to postavo komaj mogoče razločiti.

– Hristos voskres, je vzkliknil možki. Vaistinu voskres.

Majal se je in pregibal v pasu, hkrati pa so njegove vrtinčaste roke dolble v zrak neznane podobe. Nemara se je Erdman za hip ustrašil tega bradatega človeka v ponošeni obleki, nemara mu ni bilo prav jasno, kaj pomenijo te besede, kaj je to pregibanje in mahanje z rokami. Prav gotovo se prvi hip ni mogel odločiti, ali ima pred seboj pijanega ali nevarnega ali nekoliko be-bavega človeka. Skušal se mu je izogniti, oni pa mu je z naglim skokom, ki ga tej zverženi postavi nihče ne bi mogel prisoditi, zastavil pot. Erdman je imel v ušesih drdranje vlaka, v očeh blesk samotnih postaj ob progi in zdaj je vanj udarila prazna tišina ulice, temno jutro z razdrapanimi pročelji neznanih hiš in potem znenada ta spačeni obraz, majava postava, ki mu ne gre s poti.

Kovček je postavil na tla, v umazano kašasto zmes snega in človeških stopinj. Slišal je tišino in čakal, kdaj

bo iz rdeče votline ust pred njim človeški glas znova spregovoril. Erdman je bil utrujen in za hip se mu je zdelo, da je ulica nalahno zdrsnila pod njegovimi nogami. Ta nenavadni občutek je pripisal dolgi vožnji z vlakom, vseeno pa se je z roko naslonil na zid. Oni se je še enkrat zlomil v pasu in iztegnil vrat, tako da je obraz ostal obrnjen navzgor. Potem se je vzravnal in se mu približal. Čutil je njegovo toplo sapo na svojem licu in bilo mu je tako, da bi najraje odšel. Obrnil bi se in odšel. Ni se obrnil. Tudi kovčka ni dvignil in jutranje prikazni ni odrinil. Kajti v tem hipu je ugledal njegovi drobni zenici, ki sta bili čisto pri miru. Čisto pri miru sredi tega bradatega in spačenega obraza, sredi telesa, ki je brez prestanka nemirno suvalo sem in tja. Očesci pa sta bili takšni, da ni mogel odtrgati pogleda, bili sta votli in globoki, kakor da sta vršiček in vhod v neko globoko brezno, kakor da je za njima brezdanja tema. Stal je tam in gledal v te oči in ta obraz, ki je bil razbrazdan od nečesa, kar je notri v njem, in hkrati je videl, da so to pravzaprav tihe, zelo tihe oči. To niso bile oči pijanega ali bebavega človeka. To so bile oči, ki jih je bilo nečesa strah. Ampak ne česar koli, nečesa, kar preprosto in zanesljivo bo in čemur se ni mogoče izogniti. To so bile Fedjatinove oči. Natanko tako je moralo biti, Fedjatinov obraz in njegove tihe oči, njegove drobne črne zenice in globoko temno brezno za njimi je moral videti v tistem jutru, razdrapana pročelja so bila v ozadju, umazana ulica, od zemlje do nebes tiho jutro. In zdrzniti se je moral, ko je videl temnordeče madeže na njegovem suknjiču, ko je pomislil, da so ti madeži od nekakšne

krvi. Ulica mu je spet nalahno zdrsnila pod nogami in močneje se je oprijel zidu. Nemara je tedaj pomislil, da bi kar odšel iz tega mesta, da bi se kar obrnil in odšel, od koder je že prišel. Ni se obrnil in ni odšel. Kdo na tem svetu je zavoljo nejasne slutnje odšel iz mesta, kjer hoče nekaj izvedeti in nekaj spoznati, kdo je sploh zavoljo kakršne koli slutnje ustavil svoj korak? Slutnja je zato, da še bolj zanesljivo pelje v tisto, kar je neizogibno. In zato jutranja prikazen s črnimi zenicami in temnordečimi madeži na suknjiču zanj ni nič drugega kot pijan in povaljan človek z nekoliko bebastim pogledom. Zato je ostal in zato je stal tam na ulici tudi tedaj, ko se je Fedjatin že zgubil v temnih pročeljih hiš med svojim nenehnim pregibanjem, ko je kar izginil tja v tista pročelja, jutranji oznanjevalec in agitator vstajenja. Sam je stal ob zidu na Aleksandrovi cesti in ni se mogel načuditi silni in bobneči tišini tega jutra, tišini, ki je s svojo drhtavico lebdela nad Mitteleuropo, odzvanjala od sten praških ulic ter spodaj neslišno plala in grizla bregove Devina. Gledal je tja proti frančiškanski cerkvi in čakal, kdaj bo udaril kak zvon tam gori.

To je bilo zgodaj zjutraj prvega januarja tisočdevetstoosemintridesetega.

2

Zdaj je večer in spodaj je zazvenela glasba. Kakor da prihajajo iz podzemlja, se vlečejo gor ti zvoki.

Slutim obris melodijske, a je ne morem prav povezati. Tesnobno mi je v tej sobi in tem mestu, ki je ves dan tako prazno in tiho. Šele pred nekaj urami se je na ulicah pojavilo nekaj življenja in tudi po hotelskih stopnicah in hodnikih so posamezni glasovi dirjali sem in tja in se zaletavali ob vrata moje sobe. Večer je in ljudje se prebujajo. Tak dan, ko je vse obrnjeno na glavo. Sprevodnik na postaji je bil v tisti jutranji temi ves krmežljiv, če ne tudi nekoliko nakresan. Zadrdral je svojo litanijo in jo potegnil nazaj na vlak. Neka dama, ki se je zaletela proti izhodu. Ko sem prišel ven, je ni bilo več in tudi nikogar drugega ne. Pred vhodom so bile lepo poravnane cize izvoščkov. Postavil sem kovček tja na prvo in stopil nazaj na peron. Slišal sem vlak, ki je sopihal v daljavi. Trkal po nekih vratih. Nič. Nobenega fijakarja, nobenega izvoščka, nobenega avtobusa, prazno. Kupi umazane snega na prazni ulici, razdrapana pročelja starih hiš, brleča svetloba uličnih svetilk. To je torej tisto svetlo in zračno mesto, ki sta ga hotela stara dva še enkrat videti. Ta mrak, te leščerbe, ti kupi snega, ta opeka, ki gleda skozi odpadajoči omet? Spomin je starim ljudem prijazen zaveznik, lepo jim mala in laže. In skozi neko okno tam zadaj prepevanje, glasba z gramofona ali radia, vreščav ženski smeh. Potem tišina. In tisti čudaški človek. Kašasta brozga pod nogami. Kratek nemiren spanec v tej sobi, ki bo moje bivališče. Okrog desete sem skušal zajtrkovati. Razmetano, polito prti, prevrnjeni stoli, ostanke hrane in drugi sledovi burne noči na mizah in na tleh, trakovi, konfeti, kos čeljusti – ostanek svinjske glave, obu-

pen zadah. Zdaj je večer, znana tesnoba tuje hotelske sobe, spodaj vse glasnejša glasba. Opoldne sem bil ob reki. Črna voda. Bregovi so bili temni, štrleče veje samotnih dreves, sneg se je osul z njih ali ga je nemara stopila nenadna odjuga. Nekakšni ptiči, rečne race. En breg visok, drugi nizek. Na obeh straneh reke je nekaj mesta, zadaj so hiše redkejšje, manjše, vrtovi, polja. Nenadoma se mi je zazdelo, da se spominjam tistih polj, ki se zajedajo med hiše, vegastih ograj. Ne bo držalo, ne verjamem v zgodnji otroški spomin, najbrž sem to podobo kje spotoma pobral, kak večer očetove besede med srebanjem juhe. Doli ob reki sploh ni bilo tiste svežine, ki bi tam vendar morala biti. Najmanjši vetrc ni hotel razmakniti težkih, nekoliko toplih zimskih zračnih gmot. Iz mesta, z obeh bregov so se vlekli skladi zraka, pregretega med ulicami, in legali med razpršene meglice na vodi, da ni bilo nič dobrega in lahkotnega v tem dnevu. Eden tistih ptičev, za katere sem mislil, da so race, se je dvignil in zakročil nad vodo. Bil je galeb, rečni galeb, otva. Dvignil se je in se mirno pomikal pred kuliso črnega brega na oni strani. Šel sem k reki, da bi pregnal drdranje nočnega, silvestrskega vlaka iz ušes, svetlobo daljnih lučk in samotnih postaj iz oči, da bi mi tekoča voda zbistrila to motnjavo iz glave. A tudi tam ni bilo boljše, nebo je tiščalo k tlom in pod njim galeb s svojim počasnim kroženjem. Komaj vzdržuje, komaj zmaguje svoj zasukani let. Le nekakšen nesmiseln fizikalni zakon ga drži v zraku, a tudi njega vleče dol v to črno vodo, saj se vidi, da ga hoče, kadar je spodaj, nad gladino, prilepiti nase. In ta ptica mi

zdaj kar naprej in naprej kroži v spominu, v valčkovem ritmu, ki od spodaj nezadržno in brez prestanka leze skozi stene in po hodnikih in skozi zaprta vrata v mojo sobo. In vendar je bilo mirno, nenavadno mirno spodaj ob reki, sredi zimskega dne, neznan-ski mir od vzhoda do zahoda. Spet sem pomislil na Prago, kjer sem to jesen zjutraj odtaval iz neke piv-nice po praznem mestu. Pomislil sem, da je tudi tam tak mir in da nekdo hiti po ozki, zaviti ulici. In sever in jug, kamor koli zatipa pogled ali misel, povsod nez-nansko mirna srednjeevropska pokrajina sredi viso-kega dne, s svojimi rekami in bregovi, gričevnatimi pokrajinami, hribi in jezeri, s svojimi srednjevelikimi mesti. Povsod tak dan na prvi dan novega leta.

Nekaj so vpili za menoj, ko sem odtaval v sobo. Kako dolgo ostanem, ali nekaj podobnega. Ko bi sam vedel, ko bi le vedel. Razmetana postelja, kovček na svojem mestu. Te hotelske sobe, ti vzorci na stenah, te znane hotelske vonjave, po starem, po včerajšnjem čiščenju. Bele rjuhe in umivalnik v kotu, temnorjava omara in okno s pokvarjeno kljuko. Spodaj glasba, spet valček, hrum gostov. Vleče me k njim, kdor koli že so.

3

Rdečelasi receptor nič več ne sprašuje, kako dolgo nameravam ostati, tudi se več ne trudi, da bi me za-pletel v pomenek. Dal sem mu nekaj najnujnejših

pojasnil, da bo lahko poročal naprej, kakor pač vsi receptorji tega sveta. Zdaj imam mir pred njim, celo prijazno pozdravlja. Včeraj zjutraj me je prebudil ropot z ulice, danes že ne več. Kako se človek hitro privadi, kot kakšna žival na hlev. Zajtrk sem obakrat izpustil. Hodil po glavni ulici gor in dol. Januarska ulica, resni obrazi, delo, konec veselja, sivi obrazi, še zmeraj umazan, kašast sneg. Popoldne bral, potem sem kar tako ležal na postelji in gledal v strop in videl, kako se na njem zarisujejo podobe. Množica neznanih obrazov z ulice, oči, nosov, ust, gomazenje rok in nog, vse to je teklo čez strop in zmedeni glasovi skozi okno. Mislim, da sem za kratek čas zaspal. Ko sem se zbudil iz sna ali tiste odsotnosti, sem skušal odpreti okno. Pokvarjena kljuka. Niti prezračiti se ne da. Vse skupaj je negibno in zatohlo in mineva me volja, da bi še naprej čakal.

Zares: nesporazum. Ne morem verjeti, da bi lahko Jaroslava kaj zadržalo. Zmeraj je bil točen. In še tako prekleto se mu je mudilo, da sem moral vse skupaj pustiti in preživeti silvestrsko noč na vlaku. Zdaj pa že tretji dan tukaj zapravljam čas.

Poštna uslužbenka je imela rdeča lica in nenavadno bele zobe. Ampak ko je vstala, da bi odtipkala brzojavko, sem videl, da močno šepa. Jaroslavu sem sporočil, da čakam do sedmega, potem nepreklicno odpotujem nazaj. Če ga bo le brzojavka dosegla, nemara je že na poti. Najhuje je to, da sem na neki način sam kriv. Tja v tri dni sem bleknil: Marburg a/D. V redu, je rekel Jaroslav, prvega začnemo, jaz pripotujem preko Trsta. Potem Zagreb in prodor na

jugovzhod. Do konca meseca imamo vzpostavljeno mrežo predstavništev. No, do konca meseca je še daleč in Jaroslav bo še ta teden tukaj. Težava je le v tem, ker sem se sam zaprl v to provincialno miševlovko. Lahko bi rekel Trst, saj ta vlak pelje do Trsta, in bi se zdaj sprehajal ob morju ali jedel špagete v kakšni topli in žuboreči obmorski oštariji. Jaz pa sem rekel Marburg a/D, ki se mu reče Maribor, samo zato sem to rekel, ker so tam zgoraj v tisti naši topli kuhinji kar naprej pripovedovali o neki krogli v cerkvi, o tem, kako sem nekje tukaj racal po nekem vrtu in pohodil nekakšne rože in kako smo jedli nekakšen debel fižol. Zdaj pa tistega vrta in tiste hiše nikjer ni, samo blato in kupi umazanega snega pred hišami in sivi obrazi in hotelska soba in Jaroslava od nikoder. Spominjam pa se krogle v cerkvi, ta mora nekje biti. Šel sem v kino, da bi se nekoliko raztresel. Boj za dečka, film s krasno vsebino, tako je pisalo. V kinu so bila črna tla in tisti, ki je sedel poleg mene, je ves čas tancal in tancal po njih v svojih gojzarjih. Pogledoval sem ga, pa ga nisem mogel umiriti. Lil Dagover, čudno lepa igralka, vrgla ga je iz tira, zato je tako tancal po črnem podu. Opazil sem nekaj gospodičen in se nehote spomnil na Lenko. Prav gotovo misli, da sva z Jaroslavom že nekje daleč na jugu in do vratu zakopana v posle. Ko bi vedela, da sedim v kinu in nekdo v gojzarjih tanca po črnem podu, ker mu ne da miru Lil Dagover. Kupil sem časnik, ki poroča, da se v Moskvi nekaj pripravlja, spet nekaj v zvezi s Trockim, nekakšna njegova skupina je odkrita. Spet sem hodil po predmestjih in iskal tisto hišo. Pomaknjena

bi morala biti s ceste, globoko v vrt, trta na brajdah naj bi rasla pred njo. Nisem je razpoznal. Vse to je obupno enako in enolično in povsod psi, ki renčijo vate. In kaj me navsezadnje briga tisti debeli fižol, kaj imam jaz s tem? To, da sem se vrnil z blatnimi čevlji in hlačami, to imam s tem. In to, da sem si čisto sam kriv, ker sem si izmislil sestanek v tem mestu. Pri kosilu je prisedel neki možakar. Debela verižica mu je visela na telovniku. Nastopaško in bahaško. A vseeno sem govoril z njim, kaj pa sem hotel, saj ne morem kar naprej hoditi po tisti predmestni brozgi ali ležati v svoji sobi. Možakar je bil nadvse radoveden. Odgovarjal sem suho in počez. Kmalu sem odšel. Ne vzdržim z ljudmi, ne vzdržim sam. Z mano je res nekaj narobe. Nemara sem zadnja leta preveč delal, morda sploh ne znam dobro prenašati prostega časa. Saj to je prosti čas, brezdelje, zato so si izmislili nedelje. Ne za počitek, ampak zato, da se človek zave, kako pravzaprav nima na tem svetu kaj početi, če se ne žene za delom, za denarjem, za kruhom, za prekletim debelim fižolom, ki me je spravil za mizo k temu Pešiču ali kako se že piše nastopač z debelo verižico. In slednjič vendarle nekaj, kar me zanima. Čisto na dnu strani v časopisu: senzacija med pariškimi antropologi. Mlada ženska je pokrita z živalsko dlako. To je že tretja žena opica, ki jo je odkril ta učenjak. Pozabil sem njegovo ime. Njen obraz je pokrit s pegami, iz kože na desni strani ji štrli šop dlak. V intelektualnih krogih Pariza kažejo za stvar veliko zanimanja. Antropologija na nizkem nivoju in kakor si jo predstavlja ta časnik, toda dejstva si najbrž niso izmislili.

Stvar bi res utegnila biti zanimiva, toda ko bi ti novinarski preprosteži navedli vsaj več podatkov; kje so jo našli, kakšne so njene umske in fizične sposobnosti, civilizacijska stopnja in tako naprej. Njih pa zanima samo to, da ji štrli iz obraza na desni strani šop dlak. Popoldne sem spet zaspal, zvečer sem sedel v restavraciji, pil sem nekaj vina in poslušal glasbo. V sobi pa spet tak večer, da človek ne ve, kaj bi. Zaradi popoldanskega spanca sem se vso noč prebujal.

Okrog druge zjutraj sem pogledal na uro in nekaj časa sploh nisem vedel, kje sem. Potem je nenadoma vstopil Jaroslav, bil je kosmat po obrazu, dolge dlake so mu rasle z obraza, celo s čela, kakor tistemu primeru z Bornea, in sredi tega obraza se mu je odpirala rdeča votlina ust, črne zenice. Hodil je gor in dol po sobi in se zverženo sklanjal k meni na posteljo. Zdaj me preiskujejo, je rekel, ne vejo, kaj bo iz tega. Skušal sem mu odgovoriti, hotel sem ga vprašati, ali je to v Trstu, ali ga tam preiskujejo, toda niti besede nisem mogel spraviti iz ust. Do konca meseca, je rekel, do konca meseca opravimo. Potem sem opazil, da je stena za njegovim hrbtom polna nekakšnih laboratorijskih cevi, meni dobro znanih aparatov. Odpiral je tisto rdečo votlino ust, nekaj ječal in slednjič rekel, zdaj vidiš, zdaj vidiš, da me res preiskujejo. Še enkrat sem pogledal na uro, res je bila dve, res sem bil v hotelski sobi in res je tam v kotu na tleh ječal Jaroslav. Pomislil sem, da se mi sanja in da te sanje ne pomenijo nič drugega kot to, da se je Jaroslavu zgodila nesreča, da se bo tudi njegovi sestri kaj zgodilo, da je nad vsemi nami nekakšna nesreča in da sem

tudi jaz ujet in da ne bom mogel nikamor več. Toda razum je delal naprej. Kako da sanjam, ko pa vendar povsem razločno vidim na svojo ročno uro na nočni omarici, drugo zjutraj kaže – in kaj počne Jaroslav tukaj s svojim poraščenim obrazom? V intelektualnih krogih, je rekel Jaroslav, kažejo veliko zanimanja za naš primer. Za naš primer? sem pomislil. Tudi zate, je rekel, tudi zate kažejo veliko zanimanja. Ne vstajaj, sem hotel reči, ne naslanjaj se, toda Jaroslav je vstal in se naslonil na steno, da so epruvete in zapleteno zavite cevčice zažvenketale, začele so se lomiti in drobiti in Jaroslav je bil nenadoma ves krvav.

Ko sem prižgal luč, sem videl, da v rokah stiskam uro in da je ura tri zjutraj. Torej se mi je sanjalo ob dveh. A kako, prekleto, se mi je sanjalo, če sem vendar gledal na uro. Bil sem ves prepoten in nič nisem razumel, kaj se dogaja z menoj.

Lepi šepasti poštarici sem oddal še drugi brzovjav. Zdaj je bilo že jasno, da se nekaj zapleta. Pri kosilu sem sedel s tistim trgovskim zastopnikom. S Pešičem, iz Zagreba je doma, motorna kolesa prodaja, posel mu odlično cvete, seveda ima zato tako debelo verižico, zaradi posla, ki odlično cvete, to se mora videti. Preko tukajšnjih Nemcev uvaža mašine in jih lifra na jug. Lifra, tako je rekel. Hotel se je zabavati, a jaz mu pri tem nisem mogel pomagati. V recepciji sem trčil na nekega Čeha, tudi ta je bil zgovoren in tudi z njim sem govoril. Zdaj sem govoril že z vsakomer, ki se mu je to zahotelo, prava hotelska klepetulja sem postal. Dobro razumem, zakaj. Raztresti sem se hotel, ta negotovost me je začela razjedati. Resnično nisem vedel,

kaj naj storim. Če odpotujem in se Jaroslav prikaže tukaj, potem bo čakal on, in kdaj bomo sploh začeli? Če ostanem ... govoril sem torej s Čehom. Razveselil se je, ko sem mu povedal, da delam pri firmi J. Štastny & Co. J. – to je Jaroslav, sem mu pojasnil. V Nemčiji? V Nemčiji, ja. Ampak z Dunaja, J. Štastny je z Dunaja, dunajski Čeh. Pila sva kavo, govoril je o politiki, jaz o antropologiji. Njega ni zanimala antropologija, mene ne njegove politične spekulacije. Demonstriral jo je, tisti antropolog, ženo opico, mlado dekle, polno življenja – ampak kaj bo po demonstraciji storil z njo? Jo bo zaprl v kletko? Ji bo dal brati Voltaira? Ni ga zanimalo. Neki pijanec me je tako divje nahrulil, da nisem vedel, kam s seboj. Kolovratil je okrog mene in nekaj kričal, sploh ga nisem razumel, kaj hoče. Ali me je zamenjal s kom drugim ali pa se je v njegovi pijanski glavi kaj čisto do kraja zmešalo in zbledlo. Za hip sem pomislil, da me bo udaril. Prav tako brez razloga in zato razumljiv bi bil njegov udarec, kakor je bilo neznansko in nesmiselno njegovo kričanje. Čeh ga je z natakarske pomočjo spravil ven. Morda pa je z menoj kaj narobe, morda kaj tako izzivalnega počnem, da sam ne vem, kaj, in da se vsi zaletavajo vame, podnevi in ponoči in v jutranji uri.

Kljub vsemu me ta Čeh pomirja. Zna poslušati, čeprav ga moje teme ne zanimajo, in govori z enakomernim, blagim glasom. Zvečer sem ga poiskal in izpila sva buteljko dobrega vina. Ime mu je Ondra, inženir je in strokovnjak za tekstilne stroje. Prišel jih je pregledovat k tukajšnjemu tekstilnemu magnatu,

pozabil sem njegovo ime. Ondra je doma iz neke moravske vasice, živi pa v Brnu. Brno je črno in umazano mesto, omet odpada s hiš, prav tako kot tukaj. V njegovem spominu je res črno, a je vsaj polno lepih deklet, vsaj to. Kakor tole tukaj v spominu moje matere, ki sem ji pohodil rože, in v spominu mojega očeta, ki je tu jedel debel fižol. Njegova vasica je spomladi tako lepa, vse je zeleno in v cvetju, poleti pa dehti z njiv. Nikoli se ne bo navadil živeti v teh srednjeevropskih K. u. K. mestih, ki so vsa enaka. Čeprav bo vse življenje živel v njih. V njegovi moravski vasici je čisto drugače. A kaj, ko tam nimajo tekstilnih strojev. Čudno, jaz pa sem zmeraj živel v mestu, če tega tukaj sploh ne štejem. Ne morem si predstavljati, da bi v eni vasici cvetje bolj cvetelo in da bi njive bolj dehtele kot v drugi. Ne gre za »bolj«, je rekel Ondra, gre za »lepše«. Tudi tega si ne morem predstavljati. Nasprotno, jaz celo mislim, da velikokrat smrdi po gnoju, da se jeseni človek pogreza v blato in da so tiste čumnate zmeraj nekoliko zatohle.

4

Najprej sem hodil ob reki, potem pa zašel med temne beznice v vlažnih ozkih ulicah, ki se vzpenjajo gor proti mestu. Nenadoma sem ugledal obraz, ki se mi je zdel znan. Starec v povaljanem plašču in z razmršeno brado, z rdečim nosom, z žilicami, posejanimi po obrazu, s črnimi, vročičnimi očmi. Krilil je

z rokami in mrmral predse. Ko je prišel bliže, je bilo mogoče razbrati, da govori v ruščini, naglo, goltajoče, tako da ni bilo mogoče ločiti posameznih besed. Zdaj sem se spomnil: starca sem srečal pred dnevi, prvi dan mi je na Aleksandrovi cesti zjutraj govoril o Kristusovem vstajenju, nekakšno velikonočno voščilo mi je izrekel v tisti samotni in temni uri. V svojih raztrganih škornjih in tankem suknjiču se je za hip ustavil pred vrati gostilne, še nekaj zamrmral in izginil v notranjost. Neka nesmiselna in postopaška radovednost me je potegnila za njim. Stopil sem v gostinsko sobo, temno, da sprva v njej nisem mogel ničesar razpoznati. V nosnice mi je udaril gost vonj po žganju, po moškem znoju, po zanikrni in neprezračeni žganjarni. Za eno od miz so sedeli štirje možje, zaviti v oblake tobačnega dima, in glasno metali karte. Starec je sedel na drugi strani, v kotu, sam s svojim momljanjem in premikanjem rok po mizi. Gostilničar je z neskrto radovednostjo, ki je delovala nekoliko slaboumno – vsaj njegova rahlo odprta usta –, zijal v prišleka ob vratih. Prišlek pa je pri sebi ugotavljal, da tako zanikrne krčme v svojem življenju še ni videl. Poznal sem praške in nemške pivnice, tudi v kakšno predmestno luknjo sem kdaj zabredel, a nikjer ni bilo tako temno sredi belega dne in nikjer ni tako strahotno zaudarjalo po žganju, po slabem žganju, vrag si ga vedi iz česa žganem žganju. Kljub temu sem naročil žganje, in medtem ko sem ga srkal in premagoval slabost in želodčne krče in ves organizem, ki je zavračal smrdljivo tekočino, mi je uspelo od krčmarja zvedeti, da je starec v resnici Rus, da

živi v mestni oskrbnišnici, da se zmeraj klati tu naokrog, da zanj skrbijo ruski emigranti. Piše se Fedjatin in tukajšnji Rusi ga imajo za čisto posebnega človeka. Vendar on, gostilničar, meni, da stari Rus pač ni nič drugega kot navaden slinast norec, ki pije šnops. Zdaj je želel vprašanja postavljati gostilničar, toda brez besed sem plačal, vstal in odšel.

5

Ondri, češkemu strojniku iz tiste moravske vasice, kjer vse »lepše«, ne pa »boljše« diši, sem povedal, kaj sem videl tam doli. Ondra je zaskrbljeno odkimaval z glavo. Njega so njegovi tukajšnji kolegi prvi dan opozorili, da tam doli nima kaj iskati, če ne želi ostati brez denarnice, ure ali klobuka. V najboljšem primeru brez česa, lahko pa tudi s čim, s kakšno brazgotino od noža za vse življenje.

– Kar se pa tistega vašega Rusa tiče, je rekel Ondra, kako se že piše?

– Fedjatin.

– Fedjatin, ja. Kar se tega Fedjatina tiče, pa je stvar enostavna. To je božji človek. V Rusiji jih je bilo pred boljševiškim prevratom na tisoče, na desetisoče, vsaka vas je imela vsaj enega. Hodijo ti sem in tja, ti božji ljudje, in brez prestanka govorijo o Kristusovem vstajenju. Nihče se jih ne dotakne, ker so božji, in kadar so v transu – običajno jih meče božjast – imajo neka apokaliptična videnja ali kaj že. Mužiki

so, ampak v letih pred revolucijo je tudi višje sloje zgrabila ta ruska norost. Saj poznate Rasputinovo zgodbo.

– Poznam.

– No, vidite, Rasputin je bil eden takih. Potem pa so imeli božjega človeka, ko je bilo vse noro in krvavo tam v njihovi temni Rusiji.

Tudi za to, kar se zdaj dogaja, je imel Ondra svojo razlago. To je vse religija, je rekel, saj je celo Stalin prišel iz semenišča; to je gibanje starih verskih sekt, ki se je čudno združilo z nekimi zahodnimi, nemškimi in židovskimi pojmovanji o enakosti. Ampak mene je zanimal Fedjatin. Čudno me je spreletelo vsakič, kadar sem se spomnil, kako se je v tistem jutru ta človek postavil predme na ulici.

– Božji ljudje so povzročili včasih prave množične histerije, je rekel Ondra. Samotrpinčenja in orgije in goli čez drn in strn in vsega hudiča. In to je njihovo krščanstvo, zaboga. Ne, je Ondra obupano odkimal, tega si midva, Srednjeevropajca, sploh ne moreva predstavljati. Celó njihov Kristus je nekaj čisto drugega. To je temen Kristus. Ni treba vzeti tako dobesedno, jaz ga tako vidim.

Malo me je presenečalo, da moravski inženir strojništva, ki tukaj pregleduje tekstilne stroje in ves čas misli na svojo vasico, razmišlja o teh rečeh.

– Kako da ne, je rekel, saj jih je tudi pri nas vse polno.

– Božjih?

– Rusov, mislim, je rekel, in tudi kakšen božji se bi našel med njimi. Si lahko predstavljate, kakšne silne

množice so se po boljševiski revoluciji iz tistih step in izza tistih širokih rek razlile po Evropi! Ladje v Carigradu so se šibile od gosposke, popov, mužikov in belogardejskih soldatov. Vsa Evropa diši po njihovem pravoslavju in kadilu.

Zelo slikovito in zanimivo je govoril Ondra, toda vse preveč na splošno in vse preveč mimo mene. Že prav, vse se da tudi tako razložiti, a mene zanima, kaj je s takšnim božjim človekom, kakšna so ta videnja. Toliko znanstvenikov se muči s telepatijo, s sugestijo in podobnimi rečmi, kot obsedeni iščejo ljudi z medialnimi sposobnostmi, nihče pa se ni domislil, da bi vzal pod lupo, resno znanstveno analizo, takšnega Fedjatina. Prvinskega človeka. Ne moreš iz znamenite Eve C. dobiti ne vem kaj, čeprav je brez dvoma najboljši medij, kar jih je doslej bilo, ko pa vendar vse življenje živi po salonih in s tistimi ženskami. Njene predstave, ki segajo čez možnosti emanacije njene lastne podobe, se nikamor ne premaknejo, sežejo kvečjemu do nekih erotičnih predstav, do moških udov. Fedjatin pa je drug svet. Ne dvomim o tem, kajti tisto jutro se me je nekaj dotaknilo, ne vem še, kaj, ne morem razbrati z razumom, nekaj nejasnega. In zdaj, ko hodi po tem mestu, ki je vendar nekaj čisto drugega kot njegovo Povolžje, ali od kod pač je – ali zdaj ve, da se je vse spremenilo? Pa vendar počne takšne reči s svojimi rokami in telesom in svojimi očmi, kot da nič ne more spremeniti ali zamenjati nečesa, kar je v njem. Lahko pa seveda na stvar pogledaš z bizarne plati, kot gostilničar: nekoliko čuden norec sicer, a vendar navsezadnje samo navaden slinast in pijan

norec. Kakor koli skušam to prikazen v svojih predstavah obrniti k tako zdravemu razumu, kot je krčmarjev, tako mi ne gre iz glave, zakaj me je pričakal v novoletnem jutru, zakaj je prvi dan novega leta po ulicah ljudem kričal svoj Hristos voskres. In povrhu vsega, oni imajo te dni nekako drugače razporejene. Nemara ga je kaj vznemirilo, vsesplošno veseljačenje, razsvetljena okna, pijani ljudje po ulicah. Tega, zakaj sem ga moral srečati, ne bom nikoli razumel.

6

Vse kaže, da se mi samota moje sobe odmika. Prej se mi je zdelo, da niti ure ne bom več vzdržal v tisti hotelski celici, med čakanjem na Jaroslava, zdaj pa je znenada te družabnosti kar nekoliko preveč. Kadar prideš v tuje mesto, ne boš spoznal domačinov, ampak tujce. Videvamo se na hodniku, pri kosilu ali večerji, nazadnje se že na cesti pozdravljamo. Čisto nazadnje, se pravi zvečer, pa tudi pijemo skupaj. V gostilni Emeršič na Aleksandrovi cesti. Pešič z debelo verižico, Ondra in jaz. Ondra je spet govoril o moravski vasi in tamkajšnjem vinu, Pešič pa je postal glasen in objesten. Zbadal je srbskega oficirja, ki je mirno jedel pri sosednji mizi in si s hrbtno stranjo dlani brisal brčice.

– Tako se obnaša, je dejal Pešič zelo glasno, vsekakor tako glasno, da ga je oficir moral slišati, kakor da je povsod doma, kakor da je povsod gospodar, kakor

da je vsa država njegova konjeniška kasarna. Resnici na ljubo pa je treba reči, da se oficir, vsaj ta večer, ni tako obnašal. Tako se je obnašal Pešič.

– Smrdljiva konjeniška kasarna, je dodal Pešič. Oficirju pri sosednji mizi so čeljusti vse hitreje mlele in brčice so mu začele podrhtevati. Nenadoma mi ni bilo več jasno, kaj počnem tukaj. Oficir ima svojo konjeniško čast, ki mu zdaj podrhteva, Pešič ima svojo debelo verižico. Vstal sem in odšel brez besed. Ondra je nekaj klical za menoj. Prav nič izdajalsko ali strahopetno se nisem počutil. Preprosto nimam nič z vsem tem. To je svet, v katerega ne bom nikoli vstopil.

Tako sem mislil. A še to noč sem vstopil vanj, tako nepreklicno sem vstopil vanj, kot sem bil sklenil, da ne bom vstopil.

Na pošti mi je moja belozoba znanka pojasnila, da ni nobenega odgovora. Predvsem pa naj bom brez skrbi, ko brzojavka pride, mi jo nemudoma prinesejo v hotel. Torej nič. Torej še ena noč v tem mestu, ki me ne mara in od katerega se tudi sam z vse večjo nelagodnostjo odvracam.

Ko sem se vrnil v hotel, me je v recepciji čakalo sporočilo, da me v restavraciji nekdo čaka. Srce mi je hitreje udarilo. Jaroslav? To ni mogoče.

Seveda ni bilo mogoče. Bil je Ondra. Predstavil mi je rdečeglavega gospoda: njegov kolega v tekstilni stroki, inženir Franjo Samsa, višji tekstilni nadzornik v Hutterjevi tovarni, vse v eni sapi.

Mesto ni zapor in norišnica, mesto je za večino potnikov prehodna postaja na njihovi poti. Toda nihče ne ve, kje je njegova zadnja postaja. Mesto je pač postavljeno na svoj prostor, na pol poti med Dunajem in Trstom stoji in s svojimi ulicami in hišami, saloni in beznicami, gostišči in svetišči, zapori in bolnišnicami, norišnicami in mrtvašnicami čaka na svoje in tuje, na prišleke in potnike. Vsakdo lahko izstopi iz vlaka, kadar se mu zahoče. Leta 1860 izstopi iz vlaka pesnik Ivan Sergejevič Aksakov. Stvari pusti na železniški postaji in odide z ročno prtljago v hotel Stadt Wien. Okrajno mestece, zapiše v dnevnik, skorajda nič tlakovano, nepravilnih oblik, neporavnano, obkroženo z gorami, bogato z zeljem, topoli, vrtovi, nepozidanimi zemljišči. Pravi nered. Nad vsem tihota in dolgočasje. Za Aksakova je mesto in vsa dežela tja dol proti Trstu nekakšna terra incognita, ki jo raziskovalec z velikim zanimanjem odkriva. Terra incognita leži na robu sveta in v njej so slovanski rodoljubi. Aksakov piše v svoji sobi ob dogorevajoči sveči v daljno Moskvo, kjer je središče sveta, poročilo o tej nenavadni deželi, kjer je moral s slovenskimi učenjaki sredi dne izpiti veliko steklenic vina. Vsi učenjaki so katoliški duhovniki, kljub temu pa imajo, piše Aksakov, naše, slovansko srce.

Iz Brna se pripeljeta leta 1938 Franc Gregurič, po rodu iz Zagreba, in Edita Lieber, hčerka bogatega brnskega veleindustrijalca. Mesto si izbereta za lju-

bezensko skrivališče. Toda nekaj dni zatem se pripe-
lje tudi gospod Lieber. Na policiji imajo hud spor,
kajti Edita in Franc se hočeta poročiti, oče pa zahte-
va, da mora Franc prej prestopiti v židovsko vero, če
si hoče priboriti njeno srce. Oba zaljubljenca trdita,
da ne moreta živeti drug brez drugega, toda mora-
la bosta živeti drug brez drugega, bosta že morala,
zakaj Edito odpelje oče nazaj, Franca pa še nekoliko
zadrži in nekoliko izprašuje policija. Tako je mesto
za nekoga žalosten konec senzančne ljubavne roman-
ce, kot poroča v svoji senzančni kroniki lokalni ča-
snik. Drugače je z avstrijskim državljanom Petrom
Galowitzem, 47, mehanikom – ta se v bifeju Grad
brez vsakega pametnega vzroka nenadoma zgrudi
in nikoli več ne vstane. Ker je mrtev, in nihče ne ve,
zakaj je moral mrtev pasti prav tukaj. Drugače je z
dunajskim dirigentom Stolzem, saj ne more pozabiti
svojega prihoda. Ko je stopil iz vlaka, je videl tako
grda pročelja, da njegov estetski čut tega ni prenesel
in je po kratkem službovanju pobegnil iz mesta. Dru-
gače je s kneginjo Elizabeto Obolensko: stopila je z
vlaka in že je bila v pasti, iz katere ni mogla dvajset
let. Bežala je pred boljševiki, delala v tem mestu na
obrobju slovanskega sveta, kot ga imenuje njen rojak
Aksakov, dvajset let kot knjižničarka in spet bežala
skupaj z Nemci v letu petinštirideset.

Januarja 1938 je v mestu prenočilo 1417 tujcev,
239 Avstrijcev, 31 Čehov, 113 Nemcev, 4 Romuni,
6 Poljakov. Prvega januarja 1938 pa je v silvestrski
noči z vlaka izstopil en sam človek, avstrijski drža-
vljan, ki je odšel po Aleksandrovi ulici do hotela.

Mesto januarja osemintrideset ždi tukaj in čaka. Večina od tisoč štiristo sedemnajstih je odšla naprej ali nazaj, tiste redke, ki so se ujeli vanj in v njem padli, so pobrali zapori, bolnišnice, policijske postaje ali dobrodelne ustanove. Stvar je videti preprosta, toda skrivnost je v tem, da nihče med padlimi ali ujetimi ne ve vnaprej, da se mu bo, kar se mu ima zgoditi, zgodilo prav tukaj in nikjer drugje. Čaka tudi norišnica, za tiste, ki izstopijo kar tako, da sami ne vejo, zakaj. Ti hodijo po neznani deželi zgolj zato, ker imajo terro incognito v sebi.

8

Samsa je želel počastiti Ondro s češkim pivom, Ondra pa je hotel vino. Zdaj sem že vedel, da se bo končalo z razbolelo glavo. Kajti tudi inženir Samsa se je kmalu razvnel. Razvnela se je pravzaprav samo njegova zunanost – imel je popolnoma rdečo glavo, čeprav so bile njegove kretnje še zmeraj odmerjene in besede dolgočasne. Ker je Ondra kar naprej govoril o dobrem vinu, se je inženir Franjo nekoliko razjezil, seveda v mejah kolegialnega občevanja. Da je to vino zanič, da midva še ne veva, kaj je dobro vino. Dobro vino je njegovo vino, tisto, ki ga sam prideluje. Tisto, ki gre od trsa do očesa in grozdnih jagod in mošta in tako naprej skozi njegove skrbne roke. Od tod ni bilo potem več daleč do odločitve, da moramo to vino poizkusiti. Poizkusiti pa ga moramo tam, kjer rase.

Ampak zdaj je zima, sem si dovolil pripomniti. Vseeno, je odločno dejal inženir Samsa, vino ima najboljši okus tam, kjer rase. Ondra je bil nad predlogom navdušen. Odpeljali smo se torej z avtom inženirja Franja Samse nekam v večerni mrak. Rekel je, da je to blizu Trojice in da ni tako prekleto daleč, če je le cesta znosna. Cesta pa ni bila znosna, obupna je bila. Ko bi prišli vsaj do križa, je govoril Samsa, dalje lahko pridemo peš. Nič se nisem veselil nočne hoje po snegu, toda Ondra je bil kar naprej navdušen. Zgodilo se je, kakor sem predvideval. Avtomobil nam je obtičal v snegu. Vseeno smo šli naprej peš, a prišli nismo dlje kot do neke borne bajte. Tam so živeli Samsovi viničarji, njegovi ljudje, kot je Samsa neprestano ponavljal. Razbijal je po oknih, ki so bila čisto majhna in, tako se mi je zdelo, skoraj ob tleh. Ven je prišel majhen človek, starec z razbrazdanim obrazom. Samsa je vprašal, kakšna je pot. Starec nam je odsvetoval, da bi šli gor. Pot gre po globeli in sneg je visok. Čeprav je čisto blizu, je boljše, da ne hodimo. Samsa se je ujezil. Njegov načrt je bil pokvarjen. Precej sem ga imel na sumu, da se je hotel s svojo podeželsko hišo nekoliko razkazovati in hvalisati pred svojim češkim kolegom. Potem smo se stlačili v majhno, črno čumnato, kjer nas je začudeno gledala neka starka. Otrok ni bilo. Vse se je dogajalo naglo, prazno, nesmiselno. Nič me ni več zanimalo, kje se bo vse skupaj končalo. Samsa se je zmrdoval nad vinom svojega viničarja. Ondra je vino hvalil. Starec je nosil vino na mizo. Mislim, da potem ves večer ni spregovoril niti besede. Ondra nas je učil češko pesem, kjer se pivo pije, tam se dobro

živi, ali nekaj takega. Morali smo peti z njim. Vino, sem ga popravljaj. Pivo, je vztrajal Ondra. Pesem se ne sme spreminjati, svet se ne sme spreminjati, nič se ne sme spreminjati. Zakinkal je, Samsa je govoril o skrbi za svoje viničarje, starec in starka pa sta iz dna duše kimala in pritrjevala. Samsa ima izjemen socialni čut, čustvo, srce. Ondra je nenadoma zahteval pesem, hotel je slišati v pravem okolju pravo slovensko pesem. Starec in starka sta morala peti, kakor pojejo v takih hišah otroci pijanemu očetu. Dolgo sta se obotavljala, potem jima je prigovarjal še Samsa, nazadnje sta si ustne omočila z vinom in sramežljivo začela prepevati. Ona je pela s kričavim falzetom, starec je nekaj godrnjal in pripeval, da nisem razumel niti besede. Ondra je rekel, kako mehko, kako slovansko, mehka duša, posebna duša. Razložil nam je, kaj je slovanska duša. Še sam sem ob njegovi ginjenosti in njegovih solzah začutil nekakšno svojo pijansko slovansko dušo.

Potem smo vlekli avto iz snega. Potem smo zvonili pri vratih, na katerih je pisalo inž. Franjo Samsa, višji tekstilni nadzornik. Potem je odprla zelo zanimiva, nemara celo lepa, a nekoliko zlovoljna in razmršena gospodična.

– Moj prijatelj, je rekel Samsa, moj prijatelj Josef Erdman, vrnil se je k nam, razumeš, v svoje otroštvo.

Odsotno me je pogledala. Njen pogled je bil utrujen.

– Tvrdba J. Štastny in drug, specialna laboratorijska oprema, je dodal Ondra.

– J. – to je Jaroslav, sem rekel.

– Zelo bomo veseli, če nas boste kdaj obiskali, je rekla, in Samsa se je v trenutku streznil, vsa rdečica mu je izginila z obraza.

– Marjeta, je rekel, kako moreš? Moj prijatelj Josef in moj prijatelj Ondra.

Odtaval sem po stopnicah navzdol. Nekdo me je vlekel za suknjič in nekaj pojasnjeval. Odtaval sem po praznih ulicah v ne vem več katero noč svojega nesmiselnega bivanja v tem mestu. V sobi sem za seboj dvakrat obrnil ključ. Vrtel se je strop in postelja in mesto in vse se je vrtelo in tisti galeb je krožil nad črno gladino vode svoj neprekinjeni zasukani let in vlekel ga je k vodi, kakor bi ga hotelo prilepiti nanjo, in dobro se spomnim, da me je sredi te nerazumne blodnje obšla kot britev ostra in jasna misel, da sem zaprt v to sobo in v to mesto, da Jaroslava ne bo več od nikoder in da nikoli več ne pridem ven.

30
31

9

Ime ji je Margerita, ali morda Marjeta, kakor jo kliče mož, česar, kot vse kaže, ne mara. Ne mara tudi treh pijanih moških, ki skušajo zjutraj vstopiti v stanovanje, pa čeprav je eden med njimi Franjo Samsa, druga dva pa njegova prijatelja. Ne mara biti zjutraj pri napol odprtih vratih razkuštrana in v halji. Rada pa ima orientalske preproge, zastрте luči z resicami ter pogovore o hipnozi in feminističnem gibanju.

Ni mi prav jasno, zakaj sem šel tja, in to naslednji večer po tistem ponesrečenem izletu med vinograde in viničarje inženirja Franja Samse, viš. tekst. nadz. v Hutterjevi tekstilni fabriki. Včasih se mi zdi, da ne znam reči ne, kadar bi bilo to najbolj potrebno. Navrh vsega pa sem ta večer hotel preživeti sam. Preveč je bilo naenkrat znanstev in družabnosti. A zdi se mi, da sem se za trenutek ustrašil vsega samotnega in tesnobnega, kar bo prišlo v hotelsko sobo, glasov z ulice, žvenketanja skodelic po hodnikih, buljenja v strop, premagovanja časa. Toda ko sem spet stal pred tistimi vrati, kjer sem to jutro skušal pojasniti, da J. pomeni Jaroslav, sem se morda še bolj ustrašil. Še bolj kot samotne sobe sem se ustrašil neznanih ljudi, s katerimi me bodo seznanili, praznih konverzacij in zlasti njihove neznanske radovednosti, ki se je v svoji provincialni zdolgočasnosti ne bodo znali ubraniti. Ustrašil sem se spraševanj in ljubeznivih zasliševanj, ki zanesljivo pridejo, kakor zanesljivo stojim tu pred vrati z bedastim šopkom rož in pritiskam na zvonec, ki ima bedast zvok, kakor da bi kdo na oni strani udarjal na gonge različnih jakosti in položajev na tonski lestvici.

Seveda je bilo tako, kot sem pričakoval: na smrt dolgočasno. Če odmislim njo in neko njeno dejanje, ki si ga ne znam prav razložiti, čeprav se ponuja nekaj razlag, nekaj razlag kot na dlani. Pri njej je seveda takoj jasno, kaj mara in česa ne, in to pove na način, ki ne trpi nobenega ugovora. Prav gotovo najbolj mara to, da se sproščeno giblje med kar se da veliko ljudmi in da je na nevsiljiv način, se pravi

na tisti nevsiljivi način, ki ne trpi ugovora, v središču pozornosti. Sedel sem pod svetilko z resicami, očitno na nekakšnem uglednem sedežu, in poslušal inženirjevo neprestano in neprestano navduševanje nad svojim prosvetljenim veleindustrijalcem, ki menda silno skrbi za svoje stroje in svoje delavce in svoje uslužbence, torej tudi zanj, Samsa, in kmalu se je pokazalo nekaj presenetljivega: ta človek sploh nima nobene druge teme. Spomnil sem se, da ima še eno, svoj vinograd, a tudi prejšnjo noč je vendar večji del govoril o svoji osrednji temi, o socialni skrbi, o stanovanjih, o tekstilu, o nameščencih onega velegospoda. Bilo je tam še nekaj podobnih veleumov in njihovih gospa, vsi so bili zelo samozavestni, precej domači med seboj, a na spodobno zadržani razdalji.

Zapomnil sem si zdravnika s popolnoma gladko plešo, ki se je ves večer zagonetno smehljajal, kakor da ima vso družbo, in tudi moj položaj v njej, v malem prstu. Rekel bi celo, da to njegovo smehljanje ni bilo brez kančka poroga. Zdravnik se piše Bukovski. Zapomnil sem si lepega mladega gospoda z lepimi mladimi brki, lastnika majhne tvrdke, izdelovalnice muholovcev znamke Bussolin. Dve ženski sta žvrgoleli, pili vinski čaj in se glasno smejali – kaj bi drugega. In navsezadnje, zapomnil sem si neki pripetljaj, ki je v zvezi s tem gospodom in Margerito, nemara pa nekoliko tudi z menoj. Nekdo je govoril o okultnih vedah, zagotovo zdravnik z gladko plešo. Nekoliko nepripravljen sem se vključil v pogovor in spregovoril na kratko o Evi C. Marjeta, torej Margerita, torej gospa Samsa, je bila navdušena nad njenimi

medialnimi sposobnostmi. Sedla je k meni in mi predlagala, da bi o Evi C. govoril v kulturno-feminističnem odseku Ženskega društva. A to ni pomembno, pomembno je to, da je sedela prav tesno poleg mene in se nenadoma s hrbtno stranjo dlani dotaknila moje roke. To je bil tak dotik, ki vzpostavi magnetno polje, ki človeka, to moram priznati, nekoliko strese. Res sem bil presenečen. Zlasti zato, ker tega ni storila sprenevedavo, medtem ko bi kaj pripovedovala, tudi ne po naključju. Očitno in vsem na očeh se je dotaknila moje roke, ko sem govoril jaz. Videl sem, da so dogodek opazili prav vsi, ki so bili tisti hip navzoči, in videl sem, da ga je zlasti opazil Bussolin ali kako se že piše izdelovalec muholovcev. Takoj mi je bilo jasno, da imajo ti ljudje nekaj med seboj in da je ta očitni in demonstrativni dotik nekaj pomenil. Največ za Bussolina, ki se je vidno vznemiril. Nekoliko pozneje sem ga slišal, kako je na drugem koncu stresal nekakšne neslane duhovitosti o muholovcih, ki so boljši od njegovih, ali nekaj podobnega.

Kar koli že imajo med sabo, jaz se njihovih družabnih iger ne bom udeleževal. Tudi tja ne bom več hodil. Navsezadnje je bilo kljub vsemu na smrt dolgočasno. Še kak dan počakam na Jaroslava ali vsaj na kakšno njegovo sporočilo. Zdi se mi, da se tista poštarica z belimi zobmi tudi nekoliko zagonetno smehlja, in preden sem zaspal, sem videl njene bele zobe, njen smehljaj nenavadno prilepljen na obraz plešastega zdravnika. V sanjah pa se mi je potem pritaknil Ondra, ki je prejšnji dan odpotoval v svoje Brno. Zdaj je nemara v tisti moravski vasici in se

zadovoljno smehlja lepše dehtečemu cvetju. Tam v postelji sem čisto pozabil, da je zunaj zima in da ni nikjer nobenega cvetja in da tudi Jaroslava ni od nikoder. Ko sem se zbudil, sem se še sam moral nasmehniti tej zamenjavi zagonetnih smehljajev.

10

Poštarica, ki sprejema in oddaja brzojavke, močno šepa. Šepa tako, kakor šepajo ljudje, ki so od rojstva hudo poškodovani v kolku. To pa pomeni, da se šepanja ne da z ničimer zakriti, z nobeno vajo in spretnostjo, kajti neenakomerno se privzdiguje in pregiblje celo telo. Sleherni dan dvakrat mora prestati svojo kalvarijo od Magdalenskega predmestja, kjer stanuje z ostarelo materjo, prek Državnega mostu, Glavnega trga skozi ozko Stolno ulico do pošte. Nekoliko rdeča lica ima in bele zobe. Menda se nekateri ljudje navedijo živeti s svojo telesno napako, toda poštarica pri linici za brzojavke je ena tistih, ki se s tem dejstvom ne morejo sprijazniti vse življenje. Zato je njen sleherni dan razpet med muko in radostjo. Vsako jutro in vsak popoldan s stisnjenimi zobmi umika pogled pred očmi, ki na ulici drsijo od njenega obraza po njenem telesu navzdol do bokov in k nogam, dokler se spet ne vrnejo navzgor tiste oči, vznemirjene od njene nesreče, z mešanico pomilovanja in ugodja nad lastnim telesnim zdravjem. Vse vrste pogledov pozna in samodejne misli, ki se sprožijo za očmi, za čelom. In vsa

napetost se razpusti, ko sede tja za linico, čeprav ve, da bo morala kdaj vstati in natipkati brzojav. Toda to je prostor, ki ga obvladuje, teh nekaj korakov sem in tja, to ni dolga in neskončna hoja med množico enakomerno topotajočih nog in vzravnanih teles. To je prostor, kamor prihajajo ljudje s svojimi veselimi in žalostnimi obrazi, s stiskami in vzneseni, s svojimi mrtvimi in rojenimi. V svoji osamljenosti, ki jo vsakih štirinajst dni ali še redkeje prekinjajo skrivni nočni obiski poročenega elektrikarja iz telefonskega oddelka v prvem nadstropju pošte, je razvila v sebi nenavadno močan občutek za razpoloženje ljudi, s katerimi ima opravka. Zanesljivo ve, kdaj se v njeni ostareli materi začneta zbirati bolezenske klice, ki jo bodo čez teden dni položile v posteljo, pa čeprav za to ni nobenih vidnih znakov, bolečin, slabega počutja, ničesar. Za stranko, ki vstopi skozi vrata pošte, vnaprej pripravi, kar bo potrebno: žalno brzojavko ali voščilnico. Včasih tega res ni težko uganiti, toda ni malo ljudi, ki znajo svojo bolečino ali veselje skriti. Pred njo ne, pred njo maska pade, še preden stranka zapiše ali izgovori prvo besedo. Elektrikar, ki si v času nočnih dežurstev ali po krokarjih, ko zapirajo gostilne, pride jemat njeno telo, ji že dolgo ne laže več, kakor laže moški ženski, h kateri hodi samo spat. Z nenavadno pronicljivostjo, a hkrati čudno obzirnostjo mu je odvzela voljo do sleherne prešuštniške blebetavosti. Ona ve za to svojo premoč in on jo potihem občuduje. Ta ženska ne čuti nevoščljivosti do zdravih ljudi, tudi nestrpnosti ne. Zato sama sebe ne razume, zakaj tako težko premaguje pot od Magdalenskega predmestja do pošte.